

קניין תורה

יו"ל ע"י ועד מפעל התורה "תורתך שעשעי" דק"ק תולדות אהרן
תחת פיקוחם של הרבנים הגאונים דקהילותינו שליט"א
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

עיונים והארות בסדר לימוד 'עמוד היום' • עמוד הש"ס מסכת נדה יג: - טז: • עמוד הלכה משנ"ב חלק ב' הל' ברכת המזון • פר' ויקרא-זכור תשע"ו

לשלחן השבת

ה'משלוח-מנות' המיוחדת במחנה הריכוז בגרמניה תש"ה...

מחנה הריכוז דאכאו, גרמניה, תש"ה.

הערב נטה ובא פעם נוספת על מחנה העבודה 'דאכאו'. בין אם רצו האסירים בין אם לא, הערב ירד. מי שעוד נותרה נשמה באפו, הביט בערגה בשמי צד המערב המשחירים לקראת הלילה - רחוקים ומעוררי ערגה כמו החופש שנגלו. רוב האסירים רק בהו לפנים וניסו להתחמם ב'סמרטוטים'. מי שעוד נפשו בקרבו ולא נתייבשה, התפלל שגם ליל הזוועות הבא יעבור בשלום והוא יזכה להקיץ בבוקר ליום נוסף של... פחדים עיונים ורציחות ה". לבסוף שקע המחנה לאט לאט לעוד לילה של יסורים וזעקה - מספר שעות של 'מונחה' מהגיהנם שמסביב, ורק קצת אורות קלושים ברחובות המחנה וליד גדרות התיל ומגדלי השמירה בקעו את החשכה.

באחד הצריפים, סירבו אחדים מהאסירים להירדם והתקבצו ספק נמים ספק יושבים על דרגשי העץ שלהם. שמה מחוסר כח לא טיפסו על דרגשי הקומות שמעליהם, ושמה מתוך שרצו להתלכד עוד שעה קלה נוכח החרדה שמילאה את כולם, שהרי אולי זה לילם האחרון עלי אדמות, ובבוקר לא יהיו עוד בין החיים: עוד מעט הקאפו יעיר את שוכני הצריף, ויבחינו בגופות של הגוססים שמתו בשנתם, יצווה על פועלי המחנה להביא מריצות או עגלה, והללו יעמיסו את הגופות ויטילו אותן למשרפה. כך היה כל לילה, כך אולי יהיה גם בלילה הזה...

על אחד המדרגשים המבודלים מהם, נמנם יהודי שנודע בין דיירי הצריף בשמו היהודי 'ר' יענקל'. איש לא ידע מניין בא ומאין הגיע, אך כולם ידעו שהוא ירא שמים והבחינו שהוא עושה כל מאמץ לשמור על קלה בכחמורה, גם בתנאים הלא-אנושיים של מחנה העבודה. אחרים מהאסירים הכירו וזכרו אותו מהתקופה שלפני המלחמה - יהודי מלא שמחת חיים שפניו מלאות תמיד בהתלהבות של קדושה ועניו מביטות באור של חסד שמילא את כל המביט בו בהרגשה של בטחון ושלווה, ולמטה מזה זקנו הארוך שיורד על פי מדותיו, שנגזג לא מזמן בפקודת קצין אס-אס. עתה שכב על דרגשו ככולם, אניצי זקנו השחוק החלו לצמוח, ובניהם אניצים לבנים שלא בעתם, ופניו הכחושים נשתנו ככרום.

לפתע נפתחה דלת הצריף, והמושוחחים נחרדו

חדוותא דאורייתא

נשך ע"י הר"ג ר' נתן גוטליב מח"ס מגדים חדשים על פס"ג יורד

אודות הפולמוס והסערה הגדולה בכשרות העופות בארה"ק

■ יאכלו עננים וישבעו ■

במס' חולין (נ"ח) אמר אמימר משמיה דרב זבדי: תלתא חוטי הוו [צומת הגידין בבמה יש בו ג' גידין], חד אלימא ותרי קטיני [אחד גיד עב ושנים קטנים]. בעופות שיתסר חוטי הוו [בעוף יש ט"ז גידין], אי פסיק חד מינייהו טרפה.

צומת הגידין בגמרא:

ומבואר בסוגיית הגמרא שבבמה יש רק ג' גידין אחד גיד עב ושנים גידין דקין, והובא שם בגמ' מחלוקת אמוראים בדין פסיקת הגידין בבמה, ולמעשה נהגין להחמיר שאפילו נפסק גיד אחד טריפה.^א

אבל בעוף מפורש שם בגמ' שיש ט"ז גידין, וחמיר דין העוף מדין הבמה שבעוף לכולי עלמא אף אם נפסק רק אחד מהן ודאי טריפה.

מקום צומת הגידין בעוף:

והנה מקום צומת הגידין בעוף מתחיל בתחלת השוק של העוף [עצם האמצעי] ונמשך כלפי מעלה לראש השוק כשיעור שני אצבעות.^ב ואם אין בקיאי לשער יש לחוש להחמיר על כל תחתית חצי עצם האמצעי.^ג

אין אנו בקיאים בבדיקה:

וכתב ה'מרדכי' (חולין פרק ברמה המקשה סי' תרמח) בזה"ל: אי איכא ריעותא בצומת הגידין ואינו יודע אם נפסק אחד מהם, פי' בהלכות גדולות דאנן לא בקיאי בבדיקות ויש לנו לאסור הכל, עכ"ל. והביאו הבית יוסף (סי' נ"ז).^ד

מכה בצומת הגידין:

וכן פסק הרמ"א בשו"ע (סי' נ"ז סעיף ט"ז) וז"ל: ואנו אין בקיאי בבדיקת צומת הגידין של עוף, משום דקשה לבדוק ובקל הוא נטרף, ולכן בכל מקום דאיכא מכה במקום צומת הגידין אפילו אינו רק נפוח ונצרר הדם טריפה, עכ"ל.

השאלה לפני ארבעים שנה בעופות שהיה להם ריעותא בגידין:

והנה לפני ארבעים שנה [תשל"ו לפ"ק] אירע מין מחלה בעופות וזה גרם להרבה עופות שנעשה

א. אף דבשו"ע יורד סי' נ"ז סעיף ז' לא נפסק מ"מ והש"ך (שם סק"ז) פסק שיש להחמיר בזה ע"ש.

ב. הרמ"א כתב כשיעור אצבע. אך כבר כתב הט"ז (סק"ז) בשם הרש"ל שיש לחוש לשיעור שני אצבעות.

ג. כ"כ הרמ"א שם.

ד. וכ"כ האוסר וחתר הארז (שער נ"ד ג') וז"ל, אם אין נראה להדיא חתך אלא שהוא רק גשוואל"ן בלשון אשכנז ונצטרך בזה שאין ריעותא מבורר לפנינו, יש לחמור ולבודק לראות אם נפסק אחד מהם. - והיינו דוקא בבמה שהם גדולים ונכרים לבדוק, אבל בעוף שהן דקין כ"כ ואדומין אפי' אם הוא רק שחור ונצטרך עליהן הדם טריפה דאין אנו בקיאי לבדוקה כלל עכ"ל. והביאו הרמ"א בדרכי משה ב"ר סי' נ"ז.

ב'לוליהם' באחת, כל פתיחת דלת שכוז בשעות הלילה, היתה בדרך כלל קריאת שמות האסירים, וגרירתם החוצה, ואחר כך ריות רחוקות... תהא נשמתם צרורה בצרור החיים.

לעתים היו משוחחים על המוות שעלול להיחרץ אפילו בלילות, עד שלעתים היו אחדים מהם נאנחים בחוסר כח ואומרים שטוב המות מחיים כאלה, חיים שמוות נורא עלול לסיים בכל רגע, והרע מכל, חיים שאין בהם אפילו קורטוב של רוחניות... אם היה זה רק יסורי הגוף עוד יכלו איך שהוא להמשיך, אבל יסורי הנפש...

תפילין, לדוגמא, לא ראו כבר לעיניהם כמה שנים, הוותיקים שעוד נשארו בחיים, סיפרו כיצד נעלמו זוג התפילין האחרון, זוג תפילין זה הוברח לצריף והוסתר בחירוף-נפש בתוך אחד מצירות הבגדים של אחד הנקרא בשמו ר' יחזקאל. מספר שבועות עברו התפילין מיד ליד ור' יחזקאל שהיה ממונה עליהם היה מניח אותן בראשונה, ולאחר שסיים את תפלתו, חזר לדרגשו, ונתן להבא בתור להניח התפילין הקדושים ולהתפלל תפלת שחרית, כך זכו שומרי המצוות בין אנשי הצריף לכמה שבועות של הרגשת התעלות, עד לאותו יום... באחד הבקרים נכנס לצריף קצין אס-אס כולו זועם, כואב מטרפו, בדיוק כשר' יחזקאל ענד את התפילין. הקצין שרתח משנאה למראה היהודי בתפילין קרא לחייליו לקחת מיד את האומלל אל רחבת העונשים במרכז המחנה, וכעבור רגעים אחדים שמעו הנשאים בצריף, שתי יריות, עדי ראייה סיפרו לאחר מכן שהאיש נהרג בהיותו עטור בתפילין הקדושים, אשרי האיש שככה לו...

משנפתחה הדלת באותו לילה, הרים ר' יעקב כשאר חבריו את ראשו לראות מי הנכנס, והנשימה נעצרה בחרדה עד התפקע החזה, ולאחר מכן נשתחררה מגרונו באנחת רוחה, כאשר ראו שהאיש לא היה קצין אס-אס אלא איש הצלב האדום, וכשהלה נכנס וסגר את הדלת מאחוריו, ראו שהחזיק בידיו כמה חבילות של דברי מזון.

גם זה נס היה, כל שנות המלחמה, לא התירו הגרמנים לאנשי הצלב האדום או ארגונים אחרים להיכנס לגיטאות ובעיקר למחנות העבודה וההשמדה, בנסיון להסתיר מהעולם את האמת המחרידה על מצבם של הכלואים. רק עתה, כאשר המלחמה היתה לקראת סיומה, נשכחו היה ברור שהגרמנים הולכים ונוחלים מפלה גדולה בכל חזיתות המלחמה שלהם, אישרו הגרמנים פה ושם לאנשי הצלב האדום להיכנס ולהביא עזרה, במחשבה ש"מעשי החסד" האלה יקלו מעליהם את עונשיהם כבוא יום הדין לאחר המלחמה.

נשמע קולו של איש הצלב האדום כשהוא אומר בגרמנית רצוצה כדברים הבאים: "הבאנו לכם אוכל ומצרכים, כדי שתוכלו להתקיים ולשרוד דוקא בימים אלה, להוי ידוע לכם: כי הנאצים לא יחזיקו מעמד עוד זמן רב. הם חוטפים מכות קשות בכל מקום, וימיכם במחנות ספורים. אלמלא היו רואים את המפלה מתקרבת אולי לא היו מרשים לי להיכנס... הבאנו לכם מעט מזון חדש בתקווה שייסיפיק לכם למספר ימים. התחלקו ביניכם כפי שתבינו, והעיקר, המשיכו לקוות לטוב". האיש

כמין גלד קשה על הגידין ובין הגידין ורוב העופות שנראה עליהם ריעותא זו היו טריפות, והיינו שהחולי נכנס לתוך הגידין עצמן ונפסקו או נתקלקלו הגידין.

ונשאל בשו"ת 'קנה בשם' (ה"א סי' נח) מזה הדין בעופות אלו אשר ניכר עליהם חולי וריעותא זו. וז"ל שם: על דבר הריעותא המצוי בצומת הגידין, שהליחה הטבעי שבין הגידין מתהווה כמין גלד קשה אדוק על הגידין ובין הגידין, וניכר מבחוץ כעין גבשושית קשה, ולפעמים משתנה מחמת זה גם המראה מבחוץ למראה אדמימות או כחול או ירוק, ושכיח מאוד שאחד מן הגידין נפסק, עכ"ל. ובהמשך התשובה מבואר שם שבדקו ומצאו שבערך כחמישים וששים אחוזים של עופות שהיה להם ריעותא זו נטרפו שנפסקו הגידין.

כשמתגרד בקלות מעל הגידין:

והשיב ה'קנה בשם' בזה"ל: נלענ"ד, דבאופן שהליחה הקרושה אינו אדוק כל כך בהגידין, ומתגרד בקלות מעל הגידין ומבין הגידין.

שהנסיון מוכיח שבכה"ג אינו שכיח להיות ריעותא בגוף הגידין, בזה יש לסמוך על בקיאתינו בבדיקת הגידין עד כמה שידעתינו בהכרת הגידין מגעת, ולעיין היטב אם לא נמצא שום ריעותא לא בגיד הרחב שמתחת העור ולא בשאר הגידין הקטנים שאנו מכירים אותם. וכיון שאינו ריעותא גמורה, כיון שההיתר שכיח יותר מהאיסור, יש להקל בזה בדיעבד, עכ"ל.

תשובת ה'קנה בשם':

והעולה מדבריו שאף שבכללות העופות שנלקו בחולי וריעותא זו היו רובן טריפות כאמור לעיל שהיה עד ששים אחוז טריפות.

מ"מ אותן העופות שהיה מתגרד הליחה האדוק בהן בקלות היו רובן כשירות, ולכן אם רואין שמתגרד בקלות יש להקל ולסמוך על הבדיקה לראות אם הגידין שלימים.

דזה שנפסק להלכה שאין אנו בקיאים בבדיקה היינו רק בריעותא גמורה שרובן טריפות, ולא בריעותא קלושה שרובן כשירות.

תשובת מרן הגאב"ד בעל ה'מנחת יצחק':

וכן בשו"ת 'מנחת יצחק' (ה"ז סי' ג) דן בשאלה זו לכל צדדיו, ולמעשה כתב להקנה בשם בזה"ל: על כרחך צריך לומר, דהא דמחמירין בנפוח ונצרר הדם [שאינו מועיל בדיקה] הטעם משום דבכה"ג הוא שכיח טפי דנתקלקלו הגידין, והיכא דהוי ספק השקול היה אפשר לצדד להקל בבדיקת הגידין. ובהו נבוא לנידון דין אף דאם היה רק ספק השקול היה עדיין צ"ע למעשה, אבל באופן שכתב כבוד תורתו ששכיח יותר להיתרא, וגם הוי הפסד מרובה אם נחמיר בזה שפיר יש להקל להקל בבדיקת הגידין למאן דאתמחי בבדיקה, עכ"ל.

ומפורש בדבריו שגם בספק השקול והיינו שהיה כחמישים אחוז טריפות היה מקום להקל לסמוך על הבדיקה כיון שאין רוב טריפות, עכ"פ באופן שמתגרד בקלות שיש רוב כשירין בודאי אפשר לסמוך על הבדיקה.

ה"זריקות בצומת הגידין":

ואחר כל זאת נבוא לנידון דידן שנתעורר לאחרונה כמין ריעותא על העופות שנגרם ע"י הזריקה שמזריקין אותם ב'שוק', כפי הוראת הבד"ץ זה הרבה שנים, ולמעשה פסקו הבד"ץ שאין שום מקום להחמיר בזה, ונבאר בקצרה נימוקם:

הנה המציאות שיש מיעוט עופות שרואין עליהן כמין מראה צהוב קצת וגליד לחה על גבי השוק, אבל מתגרד בקלות מאוד ורואין כל הגידין והבשר סביבו שלם ובריא לגמרי, ולא כמו השאלה שם שהיתה הריעותא נכנס גם בין הגידין.

ועוד שהעופות שיש להם כמין ריעותא זו אין מצוי בהם טריפות כלל יותר משאר עופות בעולם, שאין ריעותא זה נוגע כלל בגידין עצמו ואינו רק מעל הגידין.

ונמצא שלא רק שההיתר מצוי יותר מהאיסור כמו שהיתה במעשה הנזכר שם במנחת יצחק וקנה בשם, אלא שאין מצוי איסור כלל.^א

וא"כ פשוט וברור שכל העופות הן כשרין למהדרין מן המהדרין בלי שום חשש כלל.^א ויאכלו עניים וישבעו.

א. ולכן אף שהמנחת יצחק והקנה בשם כתבו היתר דיעבד ובמקום הפסד מרובה כל זה היה במציאות הנזכר שהיה בהן שישים אחוז טריפות בכללות, וגם הריעותא נכנס ממש בין הגידין, משא"כ במציאות דידן אשר רחוק כרחוק מזה מוער שאין הריעותא נכנס בין הגידין, וכן אין דבר זה גורם טריפות כלל.
ב. ויש להרגיש שיש שינוי המציאות האמיתי שעל ידי הריעותא הנה נקטעו הגידין ונעשין שחורין כוסת וכו', אמנם העידר הרבנים והשו"ב שבדקו כבר עופות לאלפים ומעולם לא מצאו דבר כזה, כאשר גם אני הקטן נוכחתי וראיתי בעיני ביותי שם, והאמת נראה לעין כל, ומי שרוצה יכול לבוא בעצמו במקום השחיטה ולראות המציאות והאמת האמיתי, והאמת והשלום אהבו.